

SLIŠANJE GLASOV V ZAPORIH

Da, tudi v zaporih so ljudje, ki slišijo glasove, in to pogosto, ter take glasove, ki so neprijetni, žaljivi, obtožujoči in zahtevni. Poleg enostavnega dejstva, da tudi slišalci glasov lahko – tako kot vsi ostali ljudje – pridejo v zapor, zapor sam po sebi prispeva k temu, da ljudje tam slišijo glasove, imajo videnja, vonjajo vonjave, ki jih drugi ne, imajo nenavadna prepričanja in različne druge neobičajne zaznave. Zapor za veliko večino ljudi predstavlja veliko obremenitev, stres, povečuje občutke ogroženosti (in seveda tudi dejansko ogroženost), ob tem, da so oropani svojih siceršnjih načinov spoprijemanja in načinov življenja z glasovi ter da so prekinjeni stiki z njihovimi podpornimi socialnimi mrežami. Zapor za marsikoga pomeni travmatsko situacijo ali pojavljanje sprožilcev, ki obujajo spomine na pretekle travmatske dogodke, ki se velikokrat odražajo tudi v slišanju glasov in podobnih pojavih. Do podatkov o tem, koliko je slišalcev glasov v zaporih, je težko priti. Tovrstni podatki se ne zbirajo sistematično, če sploh. Nekoliko bolj so dostopni podatki o pojavljanju psihoz v zaporih oziroma o deležu zaprtih oseb, ki prejemajo psihiatrična zdravila (zaradi različnih razlogov in diagnoz). Po nedavnem poročilu (2013) Britanskega pravosodnega ministrstva je »v britanskih zaporih med ženskami 25 % takih, ki kažejo simptome, ki so 'značilni za psihoze' (med katerimi so tudi slišanje glasov ali doživljanje videnj), ter med zaprtimi moškimi 15 % takih«. Tam ima 70 % ljudi na prestajanju zaporne kazni eno ali več diagnoz duševnih težav. Gotovo je stanje v slovenskih zaporih zelo podobno. Tudi med člani in članicami Kraljev ulice smo našli osebe z izkušnjami slišanja glasov med prestajanjem zaporne kazni.

V Angliji so se leta 2010 menda prvi na svetu lotili projekta organiziranja in izvajanja podpornih skupin za slišanje glasov v zaporih. Po besedah ključne osebe projekta Rachel Waddingham iz organizacije Mind in Camden so bili zapori v UK še ena od redkih vrst ustanov ali okolij, kjer do takrat še ni bilo tovrstnih podpornih skupin (medtem ko so te delovale v okvirih nevladnih organizacij, v skupnosti in tudi v psihiatričnih ustanovah). Zato so v sodelovanju s pravosodjem leta 2010 začeli s prvo podporno skupino v londonskem zaporu Holloway za ženske in mlajše prestopnike, ki je bil takrat s kapaciteto 500 zaprtih oseb največji zapor za ženske v zahodni Evropi. Ob koncu projekta leta 2013 je v štirih londonskih zaporih teklo že pet podpornih skupin. Od leta 2014 dalje je Mind in Camden razširil svojo mrežo podpornih skupin v zaporih še na druge regije v okolici Londona in začeli so izvajati take skupine tudi v centrih za odstranjevanje priseljencev, kje so potrebe ljudi – zaradi preživetih travmatskih izkušenj – še posebno velike. V letu 2017 so poročali o začetku delovanja desete podporne skupine v zaporih.

Vstop v zapore ni bil lahek. Ideja podpornih skupin je bila precej tuja načinu razmišljanja v zaporih in v pravosodju nasploh.

Vstopanje zunanjih strokovnjakov (bodisi prvoosebni ali po izobrazbi) v zapor ter ustvarjanje skupin, kjer so si zaprte osebe lahko prostovoljno delile svoje zgodbe in izkušnje ter ustvarjale prostore zaupnosti, kamor zaporsko osebje ni imelo vpogleda, sta predstavljala precejšen izziv za osebje. Poleg ovir, ki so jih za delovanje skupin predstavljali zaporski režim in značilnosti zaporske klime, so izvajalci projekta, med katerimi so bili tako zaporski delavci kot zunanji strokovnjaki, našli še različne »mite«, ki se jim je bilo tekom projekta treba zoperstaviti. Prvi tak mit govori o tem, da zaprte osebe skrbijo le zase in svoje koristi in da se ne bodo angažirale v vrstniški podpori, ki je bistveni del skupin za slišanje glasov. Izkušnje so pokazale, da zaprte osebe lahko pomagajo drug drugemu in da to tudi delajo, pa čeprav je to lahko v nasprotju z zaporskimi okoljem samim po sebi. Drugi mit pravi, da zaporsko osebje ne bo pripravljeno in motivirano za sodelovanje v takih dejavnostih. Izkušnje so pokazale, da so našli zaporske delavce, ki so se želeli dodatno izobraževati za boljše razumevanje področja slišanja glasov. Sodelujoči delavci so povedali, da siceršnje (običajno) izobraževanje paznikov ne pripravi na soočenje z velikim obsegom trpljenja zaprtih oseb, da glasov pogosto ne jemljejo resno in se iz slišalcev norčujejo. Opozorili so na paradoks, da so – na eni strani – potrebe zaprtih ljudi po podpori ogromne, po drugi strani pa so pazniki, ki z zaprtimi osebami preživijo največ časa in tako predstavljajo prve med tistimi, ki bi lahko nudili podporo ljudem, hkrati tudi tisti, ki so najmanj usposobljeni za tako delo. Tretji mit se je nanašal na prepričanje, da so nekateri ljudje enostavno »nepopravljivi« in da je nesmiselno upati na kaka njihova izboljšanja. Izkušnje so pokazale, da je mogoče vzpostaviti stik tudi z ljudmi, ki so sicer veljali za »težke« ali »nemotivirane«, in jih vključiti v skupinsko izvajanje vrstniške podpore. To izkušnjo so izvajalci skupin razlagali z »močjo človeške interakcije«, torej z vrednostjo človeškega stika, odnosa, prizadevanja ter ohranjanjem upanja za vsakogar.

Skupine v zaporih so tako v veliki meri dosegle tri svoje cilje: okrepiti ljudi za njihovo boljše spoprijemanje s svojimi izkušnjami slišanja glasov; zmanjšati trpljenje, strah in stigma zaprtih oseb v zaporih, zaprtih oddelkih in centrih za azilante ter zagotoviti, da bodo ljudje z izkušnjo slišanja glasov na prestajanju kazni zapora lahko ostali povezani z mrežo slišalcev glasov tudi po koncu institucionalnih obravnav (torej po odhodu iz zapora).

V Sloveniji se kakšna podobna iniciativa za razvoj podpornih skupin v zaporih še ni pojavila. Morda je potrebno več časa, da se tovrstne skupine uveljavijo najprej v drugih okoljih, preden začnemo razmišljati o njihovem uvajanju v zapore.

Bojan Dekleva

PREPLAH

Ko me je poklicala v sobo, je bila v njenem glasu nuja.

Z ihto se je zaganjal v šipo in kričal: »Hočem ven, hočem ven ...« V drobnem teleščku je bilo zaznati paniko. »Čakaj, takoj bom odprla.« Ni se zdelo, da me sliši ali celo razume, vendar se ni več zaletaval ali iskal pot, le spremenil je smer in poletel ven.

Mojca Nahtigal

POGOVORI

Vrtela sem se po stanovanju. Nenadoma pa mi je roka segla v žep in zagrabila dva centa. Z gibom sem nakazala, kot bi ju želela vreči v stranišče. V mislih mi je odjeknilo: »Kaj res misliš, da je vsaka voda vodnjak želja?«

Mojca Nahtigal

To gradivo je bilo izdelano v času, ko je bil projekt Slišanje glasov na društvu Kralji ulice vključen v projekt »Mreža slišanje glasov Zahodnega Balkana« (fondacija Tempus, program ERASMUS+; v trajanju 15.09.2018. do 14.07.2020) oz. je bilo s soglasjem avtorja/prevajalca objavljeno na domači strani projekta Slišanje glasov. *This material was produced in the framework of implementation of Erasmus+ project "West Balkan Hearing Voices Network" (15 September 2018 14 July 2020) by the Hearing Voices project at Kings of the Street Association.*

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**KRALJI
ULICE**

